

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานะเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบันเต็มไปด้วยการแข่งขัน การรวมกลุ่มกันของประเทศต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ ทุกประเทศต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในเรื่องของความประหยัด (economy) ความรวดเร็ว (speed) และการสร้างเครือข่าย (cluster) ด้วยจุดแกร่งบนพื้นฐานการเป็นเกษตรกรของชนชาติไทย เสมือนกับจุดแข็งที่จะโยงโยงสู่ตลาดโลกในอนาคต สถานะหนึ่งของยุคโลกาภิวัตน์ คือ กระบวนการสร้างระบบมาตรฐานของสินค้า (product standardization) ของแต่ละประเทศ เนื่องจากสาเหตุของระบบการผลิตในยุคทุนนิยมเน้นในเรื่องของปริมาณการผลิตสินค้า (mass production) และการส่งสินค้าเหล่านั้นไปขายในตลาดต่างประเทศต่างอย่างไร้พรมแดน จึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีรองรับเพื่อให้แก่ผู้บริโภคซึ่งอาจจะอยู่ในอีกซีกโลกได้เชื่อมั่นว่าสินค้านั้น ๆ มีคุณภาพในระดับ “มาตรฐาน” อย่างแท้จริง ระบบการรับรองมาตรฐานนั้นได้รับความนิยมน่าเชื่อถือ ส่งผลให้พืชผักปลอดสารพิษได้รับความนิยมมากขึ้น ทำให้เกิดการสร้างมาตรฐานคุณภาพของผลิตผลการเกษตร ทั้งนี้ก็เพื่อจะรับรองกับผู้บริโภคว่าอาหารที่จะเลือกซื้อนั้นมีความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ (อัจฉรา รักยุติธรรม, 2549)

รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดให้ปี พ.ศ.2547 เป็นปีแห่งการรณรงค์ความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) เพื่อให้อาหารหรือสินค้าที่ผลิตและบริโภคภายในประเทศมีความปลอดภัยได้มาตรฐานทัดเทียมสากล นำไปสู่การมีสุขภาพดีถ้วนหน้าของประชาชน ประกอบกับการมุ่งเน้นที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการเกษตรในการผลิตอาหารสู่ตลาดโลก ผลิตผลเกษตรจากไร่นาของเกษตรกรซึ่งเป็นจุดเริ่มแรกของห่วงโซ่อาหารจึงต้องมีความปลอดภัยก่อนการส่งมอบให้แก่ผู้บริโภค เพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรงหรือเพื่อนำไปส่งออก ตลอดจนเพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเกษตร ประกอบกับแผนปฏิบัติการราชการปี พ.ศ. 2548-2551 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดกลยุทธ์หลักระดับชาติให้มีการส่งเสริมการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรตามระบบความปลอดภัยอาหาร (food safety) เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร โดยเน้นสินค้าเกษตรที่มีมาตรฐาน คุณภาพ ศักยภาพและโอกาสทางการตลาดสูง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549) แต่เนื่องจากการผลิตด้านการเกษตรของไทยในอดีตที่ผ่านมาเน้นการผลิตเชิงปริมาณที่มีได้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม เกษตรกรจำนวนไม่น้อยมีการใช้สารเคมีอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงมีผลทำให้

ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ก่อให้เกิดผลกระทบต่อดิน น้ำ อากาศ สิ่งแวดล้อม และรวมทั้งก่อให้เกิดจุดอ่อนในด้านการค้าผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรเองในทุกระดับ ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเห็นชอบในการจัดตั้งบริษัท ห้างปฏิบัติการกลางตรวจสอบผลิตภัณฑ์เกษตรและอาหาร จำกัด (Laboratory Center for Food and Agricultural Products Co.,Ltd. : LCFA) เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบ วิเคราะห์รับรองสินค้าเกษตรและอาหารที่ได้รับการรับรองมาตรฐานระดับสากลของคนไทย ทั้งสินค้าเกษตร และอาหารที่ส่งออกและนำเข้า มีการตรวจสอบมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ เป็นเอกภาพ รวดเร็ว และเพียงพอ ตามความต้องการ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2547)

การผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ดีเหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP) จึงเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตเพื่อให้กระบวนการผลิตและผลผลิตได้รับคุณภาพตรงตามคุณภาพมาตรฐานที่กำหนดผลลัพธ์ หรือผลผลิตที่ได้จะต้องมีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยตั้งอยู่ในพื้นฐานที่ว่า“ผู้ผลิตปลอดภัยผู้บริโภคได้รับการคุ้มครอง” (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2547) กรมวิชาการเกษตรในฐานะผู้รับผิดชอบจึงเร่งดำเนินการในเรื่องกำหนดข้อปฏิบัติในการผลิตตามระบบเกษตรที่ดีเหมาะสม GAP (Good Agricultural Practice) สำหรับพืช 27 ชนิด โดยกำหนดให้หน่อไม้ฝรั่งเป็นพืชที่ต้องเร่งดำเนินการรวมอยู่ด้วย เพราะหน่อไม้ฝรั่งกำลังเป็นสินค้าที่สามารถส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศได้ดีตลอดมา เนื่องจากตลาดต่างประเทศมีความต้องการผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐาน และปลอดภัยจากสารเคมีตกค้างเกินกว่ามาตรฐาน และปริมาณการส่งออกมีอัตราที่เพิ่มขึ้น (ผู้จัดการรายสัปดาห์, 2548) กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานที่รับมอบนโยบายการพัฒนากระบวนการผลิต ที่เป็นยุทธศาสตร์ของกรมในการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรที่ปลอดภัย และมีการกิจหลักในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้พึ่งพาตนเอง สามารถผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ และประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน จึงต้องดำเนินงานให้ครอบคลุมพื้นที่ผลิตหน่อไม้ฝรั่งทั่วประเทศ ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาในขั้นตอนการผลิตและการจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวสินค้าเกษตรเพื่อสร้างความมั่นใจด้านมาตรฐานและความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคและผู้บริโภคทุกระดับ ทั้งนี้ โดยดำเนินการสำรวจและจำแนกพื้นที่การผลิตสินค้าเกษตรตามระดับความปลอดภัย และดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่เพื่อยกระดับความปลอดภัยโดยนำมาตรฐานการผลิตทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) จากกรมวิชาการเกษตรไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกร เพื่อควบคุมความปลอดภัยในการผลิตสินค้าเกษตรตามความต้องการของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่การควบคุมคุณภาพของปัจจัยการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิต การจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวอย่างเหมาะสม ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร รวมทั้งมีการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้

เกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานและปลอดภัย โดยการเชื่อมโยงการผลิต การตลาด สนับสนุนการทำสัญญาและข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (contract farming) ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายเพื่อประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายร่วมกัน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549)

ซึ่งในขณะนี้ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งรวมกว่า 19,300 ไร่ กระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาทิ จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กาฬสินธุ์ สกลนคร มหาสารคาม นครราชสีมา ร้อยเอ็ด และสระแก้ว ซึ่งแต่ละปีมีผลผลิตกว่า 35,950 ตัน ส่วนใหญ่เป็นหน่อไม้ฝรั่งชนิดหน่อเขียว ผลผลิตที่มีคุณภาพประมาณ 60-70% ส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ โดยตลาดส่งออกในระยะ 5 ปี หลังนี้มีปริมาณและมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ซึ่งปี พ.ศ.2545 ประเทศไทยมีการส่งออกหน่อไม้ฝรั่งสด 8,011 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 592.13 ล้านบาท และปี พ.ศ.2549 มีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นถึง 17,855.33 ตัน คิดเป็นมูลค่ากว่า 18,000 ล้านบาท จึงเห็นได้ว่าตลาดต่างประเทศยังมีความต้องการผลผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่มีคุณภาพได้มาตรฐานจากประเทศไทยในอัตราที่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่ก็มีข้อกำหนดหลายประการเกี่ยวกับการส่งออกผลผลิตในเรื่องของคุณภาพ และมาตรฐานความปลอดภัยของผลผลิตเป็นหลัก แต่ในทางกลับกันตลาดภายในประเทศก็มีความต้องการผลผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่มีคุณภาพได้มาตรฐานในปริมาณที่สูงเช่นกัน (สุรัตน์ อัดตะ, 2549)

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่ง และมีการปลูกและขยายพื้นที่ปลูกอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการส่งเสริมให้มีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จากการถ่ายทอดความรู้จากกรมวิชาการเกษตร ให้กับเกษตรกรที่สมัครเข้าโครงการผลิตพืชผักปลอดภัยได้มาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) ของสำนักงานพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 จังหวัดชัยนาท และยังเป็นจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกหน่อไม้ฝรั่งที่สำคัญในเชิงธุรกิจอีกจังหวัดหนึ่งของประเทศ ซึ่งในการผลิต 2550/51 มีพื้นที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งรวม 5,835 ไร่ มีผลผลิตรวมทั้งปี ประมาณ 12,070 ตัน แต่ยังประสบปัญหาด้านคุณภาพของผลผลิตหน่อไม้ฝรั่งไม่มีความสม่ำเสมอ ในเรื่องของขนาดผลผลิต การปนเปื้อนของสารตกค้างในผลผลิต เนื่องจากเกษตรกรยังละเลยการปฏิบัติตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสมในกระบวนการผลิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลผลิตที่ส่งออกไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ทำให้สามารถส่งออกผลผลิตไปได้เพียงร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด (สำนักงานเกษตรจังหวัดกาญจนบุรี, 2549)

จากสภาพการณดังกล่าวจำเป็นต้องเร่งศึกษาถึงการปฏิบัติตามแนวทางระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสมในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาในด้านลักษณะทางกายภาพของเกษตรกรทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ สภาพการผลิต ปัญหาอุปสรรคในการผลิต กิจกรรมด้านการส่งเสริม การสนับสนุน และการปฏิบัติ

ตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ซึ่งเป็นผลให้ทราบถึงการปฏิบัติที่แท้จริง และปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามแนวทางเกษตรที่ดีที่เหมาะสมของเกษตรกร หลังจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้ โดยจะได้นำสาระข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาในครั้งนี้เสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการใช้ในการวางแผนพัฒนารูปแบบการผลิต และดำเนินการส่งเสริมในครั้งต่อไป รวมถึงการแนะนำความรู้ด้านการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสมในการปฏิบัติให้ตรงกับศักยภาพพื้นฐานในการผลิตของเกษตรกรให้มากที่สุด เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจที่จะปฏิบัติตามข้อปฏิบัติในการผลิต และการควบคุมผลผลิตให้มีคุณภาพตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย จนเป็นผลทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีสุขภาพอนามัยดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดขึ้นถาวรต่อไป จากการปฏิบัติตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

- 2.1 ลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่ง
- 2.2 สภาพการผลิต และปัญหาในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร
- 2.3 การได้รับการส่งเสริม และการสนับสนุนในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร
- 2.4 การปฏิบัติตามแนวทางการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสมของเกษตรกร
- 2.5 เปรียบเทียบการปฏิบัติในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม จำแนกตาม

จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเต็มเวลาที่ใช้ในการผลิต จำนวนการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม และความถี่ในการได้รับการตรวจแปลงผลิตที่แตกต่างกัน

3. ขอบเขตการศึกษา

ในการทำการศึกษานี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้เพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) ดังนี้

3.1 ขอบเขตของพื้นที่ กำหนดพื้นที่การศึกษาเฉพาะในเขตจังหวัดกาญจนบุรี

3.1.1 ขอบเขตของประชากร ทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรที่มีรายชื่อในทะเบียนเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ของศูนย์วิจัยพืชสวนจังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ.2548 มีทั้งหมด 12 อำเภอ และมีจำนวนเกษตรกรทั้งหมด 2,703 ราย ซึ่งมีพื้นที่การผลิตทั้งหมด 5,835.25 ไร่

3.2 ขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่ต้องทำการศึกษาไว้หลายประเด็น ประกอบด้วย

3.2.1 ลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1.1 ลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคม ตัวแปรที่ศึกษา คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพความเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง การเป็นสมาชิกของบริษัทที่ทำสัญญาซื้อขายผลผลิต และการเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรอื่น ๆ

3.2.1.2 ลักษณะพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ ตัวแปรที่ศึกษา คือ อาชีพหลัก อาชีพรอง ขนาดพื้นที่ถือครองการเกษตร ลักษณะการครอบครองพื้นที่ทางการเกษตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกวัยแรงงานในครัวเรือน เครื่องจักรกลการเกษตรในครัวเรือน รายได้ที่เป็นเงินสดในภาคเกษตร รายได้ที่เป็นเงินสดนอกภาคเกษตร รายได้รวมต่อปี รายจ่ายในภาคการเกษตร รายจ่ายนอกภาคเกษตร รายจ่ายรวมต่อปี ภาวะหนี้สิน และแนวโน้มการผลิตหน่อไม้ฝรั่งในอนาคตของเกษตรกร

3.2.2 สภาพการผลิต และปัญหาในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง

3.2.2.1 สภาพการผลิตหน่อไม้ฝรั่ง ศึกษาถึง ประสิทธิภาพ ขนาดพื้นที่ปลูก พันธุ์ที่ใช้ปลูก ลักษณะของกล้าหน่อไม้ฝรั่ง รูปแบบการผลิตหน่อไม้ฝรั่ง สภาพดิน แหล่งน้ำ แรงงานในครัวเรือน แรงงานที่จ้าง ปริมาณผลผลิต การคัดเกรดผลผลิตก่อนจำหน่าย การขนส่งผลผลิต และการได้รับการรับรองแปลงผลิตของเกษตรกร

3.2.2.2 ปัญหาในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร ตัวแปรที่ศึกษามีทั้งหมด 14 ประเด็น ดังนี้ 1) สภาพทั่วไปของพื้นที่ 2) พันธุ์ที่ใช้ปลูก 3) สภาพดิน การเตรียมดิน และการปลูก 4) แหล่งน้ำในการผลิต 5) ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยเคมี สอร์โม่บำรุง 6) สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช 7) ปัญหาเรื่องศัตรูพืช 8) การกำจัดวัชพืช 9) ด้านภัยธรรมชาติ 10) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 11) ราคาผลผลิตไม่แตกต่างจากระบบการผลิตแบบเดิม 12) ขาดแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมในการผลิต 13) กระบวนการในการขอการรับรองแปลงผลิต GAP และการได้รับการรับรองแปลงผลิตของเกษตรกร และ 14) การดำเนินการส่งเสริม และการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และบริษัทเอกชนที่ทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้า (Contract Farming) กับเกษตรกร

3.2.2.3 การได้รับการส่งเสริม และการสนับสนุนในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ศึกษาถึง หน่วยงานที่ทำการส่งเสริม การได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม แหล่งที่ให้ความรู้ การได้รับการสนับสนุนด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต การเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม เรื่องที่ได้รับความรู้จากการฝึกอบรม การได้รับการตรวจแปลงจากเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการกลุ่มฯ

3.2.2.4 การปฏิบัติตามแนวทางการปลูกหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสมของเกษตรกร มีหลักการปฏิบัติที่กรมวิชาการเกษตรได้กำหนดเป็นแนวทางในการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค มีทั้งหมด 12 ข้อ ดังนี้ ประกอบด้วย 1) การจัดการสุขลักษณะฟาร์ม 2) การจัดการเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร 3) การจัดการปัจจัยการผลิต 4) การปฏิบัติและการควบคุมการผลิต 5) การบันทึกและการควบคุมเอกสาร 6) การจัดเก็บและควบคุมเอกสาร 7) การจัดการเพื่อให้ได้หน่อไม้ฝรั่งตรงตามพันธุ์ หน่อตรง ยอดแน่น และขนาดสม่ำเสมอ 8) การจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง 9) การจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่ปลอดภัยจากศัตรูพืช 10) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวในฟาร์ม 11) การขนส่งผลิตผลไปยังจุดรวบรวมสินค้า และ 12) การควบคุมการละปนของผลิตผลด้วยคุณภาพ โดยแบ่งเป็นประเด็นย่อย 98 ประเด็น และเป็นประเด็นที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้เพียงครั้งเดียวในกระบวนการผลิต จำนวน 15 ประเด็นย่อย ได้แก่ 1) จัดทำข้อมูลประจำแปลงทุกครั้งที่มีการเพิ่มแปลงผลิต 2) ทำการวิเคราะห์ดิน เพื่อตรวจสอบคุณภาพดินก่อนการปลูก 3) ใช้พันธุ์ที่มีคุณภาพ และให้ผลผลิตสูง การเจริญเติบโตดี เหมาะสมกับสภาพทางกายภาพของพื้นที่ปลูก 4) ไถตากดินกำจัดวัชพืช ไว้ไม่น้อยกว่า 7 วัน แล้วไถพรวนอีก 1 - 2 ครั้ง 5) หว่านปูนขาวหรือดินมาลย์ในกรณีดินมีค่าเป็นกรดค่าต่ำกว่า 6.0 ใช้อัตรา 100 - 200 กก. / ไร่ ก่อนไถพรวนกลับ 6) ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักอัตรา 2 - 4 ตัน/ไร่ 7) นำเมล็ดพันธุ์แช่น้ำเย็น 1 คืน แล้วห่อด้วยผ้าขาวบางนำไปวางในที่ชื้นจนกระทั่งเมล็ดงอก 8) ทำการคลุกสารป้องกันเชื้อราในเมล็ดพันธุ์ก่อนนำไปปลูกในแปลงเพาะกล้า 9) เตรียมแปลงเพาะกล้า กว้าง 1 ม. ยาว 10 ม. สูงไม่น้อยกว่า 30 ซม. ทำร่องลึก 2 ซม. ห่างกัน 20-25 ซม. หว่านเมล็ด แล้วใช้ฟางคลุมทับ 10) เตรียมหลุมปลูกลึก 20 ซม. ระยะปลูกระหว่างหลุม ๆ ละ 30-50 ซม. ระหว่างแถว 100 - 120 ซม. 11) ทำการย้ายต้นกล้าที่มีอายุ 4 - 6 เดือน ดัดยอดให้เหลือลำต้น 15-20 ซม. ปลูกหลุมละ 1 ต้น 12) ใช้เชือกยาง หรือเชือกไนลอนกันแนวให้ต้นตั้งเป็นระเบียบ 13) ระยะต้นกล้าใช้ปุ๋ยอินทรีย์ อัตรา 15 - 20 กก. (2 ปี๊บ) ต่อแปลงเพาะกล้าขนาดประมาณ 1x10 ม. 14) ระยะกล้าอายุ 1

เดือน ให้อินทรีย์หรือปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตรา 300-500 กรัมต่อแปลง 1x10 ม และ 15) ระยะย้ายปลูกให้อินทรีย์หรือปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตรา 25-30 กรัม / หลุม รองกันหลุม กลบดินหนา 3-5 ซม. เพื่อป้องกันไม่ให้รากสัมผัสกับปุ๋ยโดยตรง ส่วนประเด็นการปฏิบัติ จำนวน 83 ประเด็นย่อยที่เหลือเป็นประเด็นที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้หลายครั้งในกระบวนการผลิต โดยแยกให้เห็นเด่นชัดไว้ในตารางผลการศึกษาในบทที่ 4

3.2.2.5 เปรียบเทียบการปฏิบัติในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรที่ดีเหมาะสม จำแนกตามจำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนครั้งในการเข้ารับการฝึกอบรม และ ความถี่ในการได้รับการตรวจแปลงผลิตที่มีความแตกต่างกัน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรที่ดีเหมาะสม (Good Agricultural Practice: GAP) เป็นแนวทางปฏิบัติงานในระบบผลิตเพื่อทำให้การผลิตได้คุณภาพที่ดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ผลลัพธ์ที่ได้จะมีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ทั้งไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบหลักๆ ได้แก่ การจัดการดิน การจัดการน้ำ การผลิตพืช การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวและแปรรูประดับฟาร์ม และการเก็บรักษา การจัดการของเสีย สุวีตติภาพ สุขภาพ และความปลอดภัยผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุ์สัตว์และพืชป่าและสภาพภูมิประเทศ

การผลิตแบบมีข้อสัญญาซื้อขายผลผลิต (Contract Farming) หมายถึง การผลิตระดับฟาร์มที่มีข้อตกลงซื้อขายผลผลิตหน่อไม้ฝรั่งไว้ล่วงหน้า ระหว่างเกษตรกรผู้ผลิต ผู้รับซื้อ จะเป็นโรงงานแปรรูป หรือตัวแทนผู้รับซื้อในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร ที่ระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิต และการตลาดของสินค้า ได้แก่ แหล่งผลิต พื้นที่เพาะปลูก ปริมาณ ราคา สถานที่ส่งมอบ ช่วงเวลาการส่งมอบ คุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ การชำระเงิน การให้คำแนะนำทางวิชาการ และการชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีการผิดสัญญา เป็นต้น รายละเอียดต่างๆ ของสัญญาข้อตกลง จะแตกต่างกันไปตามชนิดของราคาสินค้าและคู่สัญญา (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

5. สมมติฐานการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ ได้ตั้งสมมติฐานไว้ 3 ข้อ ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเต็มเวลาที่ใช้ในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสมในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 เกษตรกรที่มีจำนวนครั้งในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3 เกษตรกรที่มีความถี่ในการได้รับการตรวจแปลงผลิตหน่อไม้ฝรั่งแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งไม่แตกต่างกัน

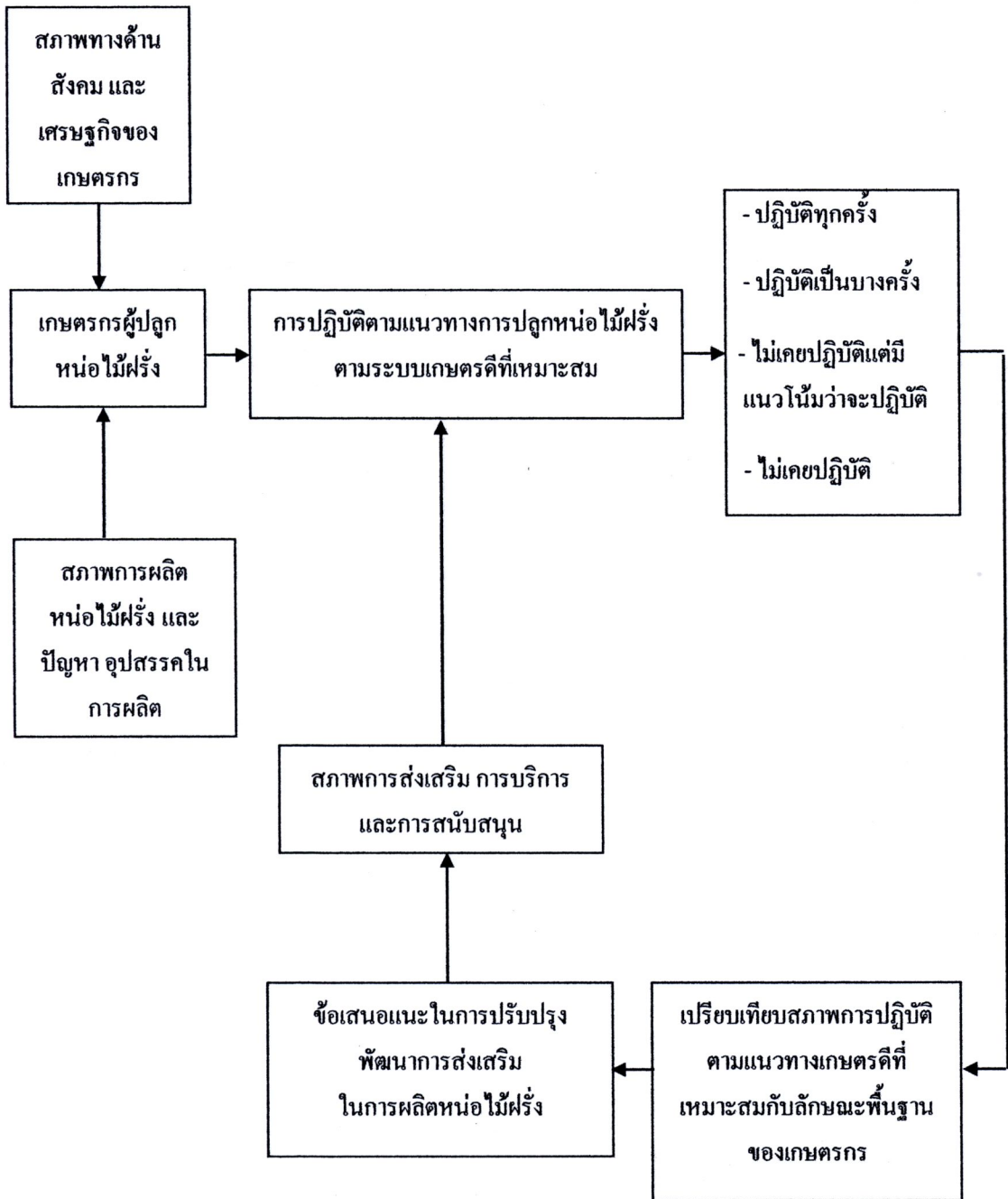
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องนี้จะทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร และสภาพการปฏิบัติจริงต่อการผลิตหน่อไม้ฝรั่งให้ได้คุณภาพตรงตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม GAP (Good Agricultural Practice) โดยจะเป็นฐานข้อมูลเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการทำการผลิต ปรับปรุงรูปแบบการผลิตให้ตรงตามมาตรฐานที่ตลาดมีความต้องการ การตัดสินใจในการผลิต และการวางแผนการดำเนินการส่งเสริมการผลิตหน่อไม้ฝรั่งตามแนวทางที่เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง และศักยภาพของเกษตรกร รวมถึงการพัฒนาระบบการผลิตให้เกิดความต่อเนื่องให้มีความเหมาะสมในพื้นที่ และขยายผลต่อพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมการผลิตตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมอื่น ๆ ต่อไป

7. กรอบแนวความคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่องการปฏิบัติตามแนวทางการปลูกหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากเกษตรกรได้รับการส่งเสริมให้ปรับเปลี่ยนระบบการเพาะปลูกแบบเดิมมาเป็นการเพาะปลูกตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม ตามนโยบายของรัฐบาลด้านอาหารปลอดภัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ยังพบว่าเกษตรกรบางรายยังไม่ได้รับการรับรองแปลงผลิต ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เกษตรกรยอมรับ แต่ยังไม่ปฏิบัติตามระบบไม่เต็มที่ จึงทำให้เกษตรกรยังไม่ผ่านการรับรองแปลงผลิต

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยพื้นฐานทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสภาพทั่วไปในการผลิต ปัจจัยทางการส่งเสริม และการสนับสนุนด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นปัจจัยมีผลต่อสภาพการปฏิบัติตามแนวทางการปลูกหน่อไม้ฝรั่งตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมตามคำแนะนำของนักวิชาการ ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตของเกษตรกรให้มีความถูกต้องและเหมาะสมแก่เกษตรกรที่ยังไม่มีการพัฒนาต่อไป ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

